

Sveučilište u Rijeci

Filozofski fakultet u Rijeci

MATEJ KUNŠTEK

IRSKA U VIKINŠKO DOBA

ZAVRŠNI RAD

Rijeka 2018.

Sveučilište u Rijeci
Filozofski fakultet u Rijeci

IRSKA U VIKINŠKO DOBA
ZAVRŠNI RAD

Student: Matej Kunštek

JMBAG: 0009069901

Mentor: Doc. dr. sc. Goran Bilogrivić

Studij: Povijest/Engleski jezik i književnost

Rijeka, kolovoz 2018.

Sažetak rada

Vikinzi nazivamo ratničke skupine koje su se s područja Skandinavije proširile i na druge dijelove Europe zahvaljujući vrhunskoj osvajačkoj sposobnosti. Razdoblje u kojemu su aktivno osvajali Europu naziva se vikinško doba. Ovaj se rad bavi vikinškim razdobljem u irskoj povijesti koje je trajalo od 795. do 1170. godine. Percepcija Vikinga kao surovih osvajača, koja je ponajviše proizvod umjetničke industrije, kroz ovaj je rad oprimgjerena, ali i pobijena. Naime, iako su Vikinzi bili sposobni i nemilosrdni borci, većina se vikinškog stanovništva bavila poljoprivredom, graditeljstvom, umjetnošću, trgovinom i ostalim djelatnostima. Neizmjeran doprinos koji su Vikinzi ostavili Irskoj mjeri se ponajviše u graditeljstvu i uporabnim predmetima koje su donijeli iz drugih područja. S druge strane, Vikinzi su preuzeli dio irske kulture. Stoga možemo reći da su Vikinzi bili uspješni osvajači, ali i trgovci, umjetnici i graditelji koji su uvelike utjecali na današnju Irsku.

Ključne riječi: Vikinzi, Irska, osvajanja

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Irska prije Vikinga	2
3. Vikinška aktivnost u 9. stoljeću i uspon Ivarrove dinastije.....	4
4. Povratak Ivarrovih potomaka u Irsku i doba najveće moći Dublina.....	12
5. Brian Bóruma	17
5.1. Bitka kod Clontarfa	19
6. Utjecaj Vikinga na Irsku	21
6.1. Dublin i vikinška naselja u Irskoj	22
7. Zaključak	27
Popis literature	28

1. Uvod

Vikinzi su stanovnici Skandinavije koji su se zahvaljujući svojim vrhunskim osvajačkim umijećima proširili i na druga područja Europe. U percepciji većine ljudi, Vikinzi su veliki, snažni ratnici koji su nosili kacige na kojima su bili rogovi. Kroz povijest istraživanja o Vikinzima nije dokazano da je vikinški ratnik ikada nosio kacigu s rogovima pa se percepcija Vikinga pripisuje različitim ekranizacijama i usmenoj predaji. U ovome je radu dan poseban osvrt na razdoblje irske povijesti koje se naziva vikinško doba. Vikinško doba u Irskoj trajalo je od 795. pa sve do 1170. godine i zbog mnoštva događanja dijeli se u četiri razdoblja.

Ovaj će rad dati politički i društveni pregled irske povijesti od kraja 8. stoljeća pa sve do 1014. godine. Vikinzi nisu imali tradiciju pisane kulture te najveći broj informacija o njima dolazi iz kronika anglosaskih i keltskih pisaca.¹ Naravno, takve su kronike pristrane te često Vikinge opisuju kao bezdušne pogane koji samo pljačkaju. O irskoj povijesti u vikinško doba ne postoji mnogo podataka. Najvažniji primarni izvori koji današnjim povjesničarima koriste za istraživanje irske povijesti u vikinško doba su 10 kronika. U tim se kronikama najviše pažnje pridaje područjima riječnih dolina te središnjoj i istočnoj Irskoj iz čega se zaključuje da su upravo te regije bile najbogatije zbog čega su ih Vikinzi i najčešće napadali. Zanimljivo je da su irski kroničari bili vrlo samosvjesni te su već u 8. stoljeću sve stanovnike Irske smatrali jednim narodom koji dijeli kulturu i gojdelski jezik.² Kroničari su pak za Vikinge koristili naziv Gaill, što znači pogani i stranci.³

¹ Katherine Holman, *The Northern Conquest: Vikings in Britain and Ireland*, (Oxford: Signal Books Limited, 2007.)

² Donnchadh Ó Corráin „The Vikings & Ireland“, 4.

³ Isto, 4-5.

2. Irska prije Vikinga

Irska je i prije kraja 8. stoljeća imala doticaja sa skandinavskim stanovništvom. Irski redovnik na franačkom dvoru, Dícúill, u svojem djelu iz 825. piše da su irski pustinjaci nastanjivali Ferske otoke najkasnije od 725. godine, no da su ti otoci u njegovo vrijeme napušteni zbog norveških gusara.⁴ Također, znamo da su ti pustinjaci održavali kontakt sa svojim matičnim otokom te su stanovnici Irske upravo od njih mogli čuti o nordijskim pljačkašima.⁵ Irska je do dolaska Vikinga bila područje na kojemu su se ispreplitale stara keltska i nova kršćansko-latinska kultura. Potonja je započela dolaskom sv. Patrika iz Britanije te njegovim masovnim pokrštavanjem Kelta sredinom 5. stoljeća.⁶ Stanovnici Irske su krajem 8. i početkom 9. stoljeća bili pretežito poljoprivrednici koji su živjeli pod vlašću lokalnih vladara ili kraljeva. Klima je na otoku pogodna i za stočarstvo pa se dio stanovništva bavio uzgojem ovaca i goveda. Vladari su najčešće bili i veliki zemljoposjednici te su vladali područjima zvanim *túathe* kojih je bilo oko 150.⁷ Postojali su *rí túaithe* koji su bili najniže u hijerarhiji vladara te su vladali samo malim kraljevstvom. Iznad njih su bili *ruiri* koji su vladali svojim posjedom te imali vrhovništvo nad *rí túaithima*. Njima je pak vladao *rí ruirech*, kralj cijele provincije.⁸ *Ardri* je bio naziv za kraljeve Tare koji su najčešće bili najmoćniji kraljevi na otoku te su smatrali da imaju vrhovništvo nad svim ostalim vladarima na području Irske.⁹ Kraljevi su bili odgovorni za obranu svojih podanika te su imali ulogu najvišeg žalbenog suca. Oni su također predstavljali kraljevstvo, proglašavali rat te sklapali mirovne ugovore i pogodbe. Uz kraljeve je postojala i aristokracija, *flaiths*, na čijim su posjedima radili slobodni ili poluslobodni seljaci. Ispod njih u društvenom su poretku bili zakupci zemlje, slobodni ili neslobodni. Na samom su se dnu nalazili *fuidiri*, zločinci i ratni zarobljenici, koji su zapravo bili robovi.¹⁰ Otok je uz sve to prema predaji bio podijeljen i na pet velikih kraljevstva, od kojih je jedno uvijek bilo najsnažnije: Ulster na sjeveru, Meath u središtu, Leinster na jugoistoku, Munster na jugu te Connacht na zapadu. Jedno je kraljevstvo činilo nekoliko plemena, a plemena su se dijelila na klanove. Društveni se poredak temeljio na rodovskoj organizaciji, a svi koji su pripadali nekom klanu su uz svoje ime još dodali i „Uí“ te

⁴ Donnchadh Ó Corráin, „The Vikings in Ireland“ u *The Vikings in Ireland*, ur. Anne-Christine Larsen (Roskilde: The Viking Ship Museum, 2001.), 17.

⁵ Isto.

⁶ Theodore W. Moody i Francis X. Martin, *Povijest Irske* (Zagreb: Grapa, 2003.) 41-43.

⁷ Isto, 29.

⁸ Ó Corráin, „The Vikings & Ireland“, 1.

⁹ Moody i Martin, *Povijest Irske*, 28.

¹⁰ Isto.

ime zajedničkog mitskog pretka.¹¹ Iz ovoga se može zaključiti da je Irska u ranom srednjem vijeku bila razjedinjena zemlja s puno manjih vladara od kojih je svaki vladao tek manjim dijelom otoka. U vrijeme prvih vikinških napada moć slabijih kraljeva je već neko vrijeme bila u opadanju budući da su jači vladari osvajali slabije *túathe* i na mjesto njihovih vladara postavljali svoju rodbinu.¹² Zanimljivo je da je Irska imala vrlo originalnu i razvijenu književost koja se bazirala na epskim pričama i legendama o junacima i precima pojedinih klanova te se tako u kolektivnoj svijesti stvorio mit o dobu junaka.¹³

U vrijeme najžešćih pohoda Vikinga, od kraja 8. do sredine 9. stoljeća, nije postojao niti jedan vladar dovoljno moćan da bi sam organizirao obranu. Vladale su dvije moćne dinastije od kojih je svaka pod svojom vlašću držala veliki dio otoka. Dinastija Eóganachta je pod svojom kontrolom imala južni dio otoka te dinastija Uí Néill koja je vladala iz Tare.¹⁴ Potonja je imala dva ogranka; južni je vladao središnjom Irskom dok je sjeverni imao vlast u Ulsteru. Južni je ogranak Uí Néilla imao mnogo dinastičkih i teritorijalnih raskola te su zbog toga Vikinzi relativno lako upali u središnju Irsku i tamo pljačkali. Dinastija Eóganachta je također imala dvije grane; zapadnu koja je imala vlast nad južnim i zapadnim Munsterom te istočnu koja je vladala u Cashelu i Glanworthu.¹⁵ Upravo su u vrijeme najvećih napada stranih osvajača dinastije Uí Néill i Eóganachta ušle u međusobni sukob. Unatoč činjenici da su sebe predstavljali kao kršćansku dinastiju koja vlada blagom rukom te tome da je nekoliko vladara dinastije bilo iz redova klera, Eóganachti su i sami nerijetko pljačkali samostane te se miješali u poslove Crkve. Najbolji primjer toga je Fedelmid mac Crimthainn koji je vladao od 820. do 847. On je nominalno bio redovnik, no to ga nije spriječilo da opljačka čak četiri samostana i silom postane opat opatije Cork budući da je znao da samostani donose veliku ekonsku korist i društveni utjecaj.¹⁶ Unatoč moći koju je Fedelmid mac Crimthainn imao, njegova je dinastija ubrzo propala zbog vikinških pljački, napada Uí Néilla te razmirica između članova dinastije. Eóganachte je naslijedila dinastija Dál Cais koja se u izvorima prvi put pojavljuje 934. godine.¹⁷

¹¹ Isto.

¹² Ó Corráin, „The Vikings & Ireland“, 1.

¹³ Miroslav Brandt, *Srednjovjekovno doba povijesnog razvitka*, (Zagreb: Školska knjiga, 1995.) 152.

¹⁴ Moody i Martin, *Povijest Irske*, 71-72.

¹⁵ Isto, 37-38.

¹⁶ Ó Corráin, „The Vikings & Ireland“, 4.

¹⁷ Isto.

3. Vikinška aktivnost u 9. stoljeću i uspon Ivarrove dinastije

Vikinško je doba u Irskoj trajalo od prvih napada 795. pa sve do 1170. kada su Anglonormani osvojili Dublin. Ono se može podijeliti na četiri veća razdoblja. Prvo je trajalo od 795. do 830-ih godina. Drugo razdoblje je trajalo do 902. godine kada su irski kraljevi osvojili vikinški Dublin. Treća faza Vikinga u Irskoj je počela 914. godine te je trajala do 980.¹⁸ Zbog opširnosti rada obradit ću samo manji dio posljednje faze, do 1014. godine i bitke kod Clontarfa.

Kad su Vikinzi prvi put stigli u Irsku, otok je imao kršćansko-latinsku kulturu koja se razvila zbog mnogobrojnih samostana u kojima su redovnici izučavali razne znanosti te se bavili iluminacijom.¹⁹ Prvi vikinški napad na područje na kojemu su živjeli stanovnici Irske dogodio se 795. godine kada su Vikinzi napali samostan sv. Kolumbana na otoku Ioni ispred škotske obale.²⁰ Opljačkali su sve što je bilo vrijedno, uključujući i oltarne ukrase, a iz samostana su uzeli robove. Iste su godine napadnuti i otoci Rathlin, Inishmurray i Inishbofin ispred same irske obale, a dogodio se i vikinški napad na maleni otok Lambay u moru ispred mjesta gdje se danas nalazi Dublin.²¹ Samostan Iona je napadnut još dva puta u idućih deset godina, pri čemu je u pljački 806. godine ubijeno čak 68 redovnika. Nakon napada na Rathlin opljačkana je i uništena crkva na otoku sv. Patrika kod Skerriesa, a stanovnicima je nametnut i danak u stoci, vjerojatno da bi se opskrbili ratnici na obližnjem kopnu. U idućih su trideset godina Vikinzi izvršavali napade i pljačke na samostane duž cijele obale Irske, a najviše su na udaru bili oni na sjeveroistoku otoka. Otprilike od 807. godine u analima se mogu pronaći prvi podaci o irskom suprotstavljanju pljačkašima, no to nisu bile velike bitke već gerilski okršaji. Kralj Ulaida, kraljevstva na sjeveru Irske, je 811. godine porazio napadače, a već ih je sljedeće godine porazio i Éoganacht Locha Léin.²² Sve su to bile male grupe pljačkaša, vjerojatno ne veće od četiri puna broda. Unatoč brojčanoj inferiornosti Vikinzi su se vratili te su 813. godine ubili kralja Fir Umailla.²³ Nakon takvog uspjeha očekivalo bi se da će se vratiti u još većem broju, no dogodilo se upravo suprotno; u izvorima se ne spominje ni jedan napad sve do 821. godine, kada su počeli napadi na južnu obalu Irske. Napadnut je i samostan na

¹⁸ Else Roesdahl, *The Vikings*, (London: Penguin Group, 1998.)

¹⁹ Robert Wernick, *The Vikings: Conquering England, France, and Ireland*, (New Word City, Inc., 2014.)

²⁰ Moody i Martin, *Povijest Irske*, 67-68.

²¹ William Fitzhugh i Elisabeth Ward, *Vikings: The North Atlantic Saga*, (Washington: Smithsonian Institution Press, 2000.) 128.

²² Clare Downham, „The historical importance of Viking-Age Waterford“ u *No Horns on their Helmets? Essays on the Insular Viking-Age*, ur. David N. Dumville (Aberdeen: The Centre for Anglo-Saxon Studies, 2013.), 134.

²³ Ó Corráin, „The Vikings in Ireland,“ 17.

izoliranom otočiću Skelligu čiji je opat zbog grubosti svojih tamničara umro u zarobljeništvu. Istovremeno su počeli i organizirani napadi na samostane u Ulaidu te je 824. opljačkan Bangor, a 825. Down i Movilla. Kraljevi Ulaida nisu mirovali te su uspjeli poraziti napadače koji su napali te samostane. Otprilike od tih godina u analima postoji velik broj izvještaja o napadima na crkve i manja kraljevstva na istočnoj obali te o borbama s lokalnim kraljevima. Pohodi koji su zabilježeni do trećeg desetljeća 9. stoljeća vjerojatno su kao polazište imali područje današnje jugozapadne Norveške.

Bilo bi pogrešno misliti da su Vikinzi bili jedini koji su pljačkali crkve, budući da u analima postoji podatak da su u prvih 25 godina 9. stoljeća irski vladari čak 87 puta napali crkve, a Vikinzi samo 26. Jedini koji su u to doba imali neku vrstu autoriteta nad cijelim otokom bili su opati iz Armagha, no oni nisu imali vojsku da se obrane.²⁴ Vikinzi koji u Irsku dolaze od sredine četvrtog desetljeća 9. stoljeća vjerojatno pristižu s otoka uz sjeverozapadnu obalu Škotske, budući da bi bilo vrlo teško organizirati veće flote iz daleke Norveške. Tih je godina vikinška aktivnost i dalje u porastu te oni napadaju Conaillne na sjeveru okruga Louth te zarobljavaju kralja i njegovoga brata i za njih traže otkupninu.²⁵ U isto su vrijeme u opasnosti bile i crkve pod vlašću opata Armagha u Ulsteru te su ih oni probali obraniti no teško su poraženi. Vikinzi su nakon te pobjede spoznali da je Armagh bogati samostan te su ga 832. opljačkali čak tri puta u samo mjesec dana.²⁶ Još jedan dokaz da je Armagh bio moćno središte je podatak iz anala koji govori da su u jednoj pljački dublinški Vikinzi iz toga samostana uzeli više od 700 zarobljenika te ih prodali u roblje.²⁷ Slijedile su pljačke ostalih crkvi u blizini te su uskoro sve crkve na teritoriju nastanjenom klanom Ciannachta bile opustošene.²⁸ Ti su uspjesi samo još više ohrabрили napadače koji su uskoro počeli napadati i važnije crkve u središtu otoka kao što su npr. Slane i Fennor, obje opljačkane 834. godine.²⁹ Iduće su godine na jugoistoku Irske opljačkana dva velika samostanska središta Leinstera, Ferns i Clonmore, a u tim napadima porobljeno je i puno redovnika.³⁰ Kroničar donosi podatak da su u jesen te godine „pogani okrutno opustošili sve zemlje Connachta“ te da je

²⁴ Roesdahl, *The Vikings*.

²⁵ Ó Corráin, „The Vikings in Ireland,“ 17.

²⁶ Isto, 18.

²⁷ Athena Taylor Knudson, „Raiders from the North: Irish Enslavement during the Viking Age.“ (završni rad), University of Colorado, 2016., 35.

²⁸ Ó Corráin, „The Vikings in Ireland,“ 18.

²⁹ Isto, 19.

³⁰ Isto.

Clonmore opljačkan na sam badnjak, što bi moglo značiti da su Vikinzi već tada prezimljavali u Irskoj.³¹

Vikinzi nisu napadali samostane zato što su bili pogani pa bi se moglo pomisliti da su mrzili kršćane, već su imali vrlo praktičan razlog: oni su bili glavna središta u kojima se moglo naći vrijedne predmete. Cijenili su pažljivo obrađeni metal koji je korišten za ukrašavanje svetih knjiga i relikvijarija budući da se takvi predmeti lako prenose. To dokazuje i činjenica da su takvi metalni ukrasi kasnije pronađeni u mnogo vikinških grobova u Skandinaviji. Zbog činjenice da o ranim vikinškim napadima znamo samo iz radova redovnika koji su bili napadnuti teško je točno odrediti kakve su bile posljedice tih napada na irsko društvo. Očigledno je da su Vikinzi uzimali robove i pljačkali metalne predmete, no osim toga postoji začuđujuće malo dokaza koji govore o nasilnim pohodima na samostane. Za razdoblje 830-ih i 840-ih u analima postoji samo 14 izvora u kojima se spominje uzimanje zarobljenika.³² Podatke da su neki samostani pljačkani više puta može se interpretirati kao pokazatelja snage i izdržljivosti tih mjesta, a u širem pogledu kao dokaz da je Irska bila bogata i dobro naseljena zemlja koja je mogla izdržati takve pljačke.³³

Važno je naglasiti da su sve do 830-ih godina Vikinzi poduzimali manje pljačkaške pohode sastavljene najčešće tek od nekolicine brodova. To se promijenilo 837. godine kada se, prema izvorima, po 60 brodova usidrilo na ušćima rijeka Liffey i Boyne.³⁴ Obje su napadačke flote, vođene Saxolbom, vjerojatno kao polazište imale vikinška naselja u Škotskoj te su brojile oko 1500 napadača.³⁵ Ta je invazija možda bila organizirana kao zajednički pothvat vikinških vođa protiv južnog ogranka dinastije Uí Néilla, a Vikinzi su također opustošili i manja kraljevstva na istočnoj obali. Vladari Uí Néilla su isprva uspjeli potisnuti napadače, no uskoro su poraženi u „nemilosrdnom pokolju“.³⁶ Veće su flote vikinških brodova doprle i do jezera na rijeci Shannon u samom središtu otoka.³⁷ Četrdesetih su se godina 9. stoljeća pljačke nastavile pri čemu su se ponekad vikinške vojske međusobno sukobile.

³¹ Isto, 20.

³² Knudson, „Raiders from the North,“ 35-36.

³³ Fitzhugh i Ward, *Vikings: The North Atlantic Saga*, 129.

³⁴ Moody i Martin, *Povijest Irske*, 70.

³⁵ Donnchadh Ó Corráin, „Vikings in Ireland and Scotland in the Ninth Century,“ *Peritia* 12 (1998.): 324, <https://doi.org/10.1484/J.Peri.3.334>

³⁶ Ó Corráin, „The Vikings in Ireland,“ 19.

³⁷ Moody i Martin, *Povijest Irske*, 70.

Nakon što su počeli organizirati veće flote za pohode u Irsku, Vikinzi su osnivali trajna uporišta iz kojih bi vršili ekspedicije u unutrašnjost otoka. Prvo takvo uporište osnovano je vjerojatno 841. godine kod Linn Duachailla, a drugo iste godine na ušću rijeke Liffey. Lokalno je stanovništvo takva uporišta nazvalo *longphort*, što je u slobodnom prijevodu složenica koja označava privremeni logor postavljen oko usidrenih brodova.³⁸ *Longphortovi* su bili mjesta iz koji su kretali napadi na crkve i sela u okolici te su bili važni kao trgovinska središta u kojima je lokalno stanovništvo moglo otkupiti zarobljenike ili trgovati s Vikinzima.³⁹ *Longphort* kod Linn Duachailla je s dviju strana bio okružen rijekama, a s treće je bio zaštićen zemljanim bedemom. Unatoč dobrom obrambenom položaju taj je *longphort* ubrzo napušten, no onaj na ušću Liffeya se održao te je posebno značajan za irsku povijest budući da je na istom mjestu kasnije izgrađen Dublin. Budući da su uspjeli osnovati trajna uporišta u Irskoj, Vikinzi se nisu tijekom zimskih mjeseci morali vraćati svojim domovima, već su cijelu godinu mogli izvršavati napade. Irski anali donose podatak da su Vikinzi po prvi put prezimili u Irskoj već u zimi 841. ili 842. godine u *longphortu* Duiblinn, što je također jedan od pokazatelja promjene prirode vikinških napada. Kronike za istu godinu donose i podatak o pogibiji Saxolba, vođe velikih flota iz 837. godine te prvog Vikinga čije se ime spominje u pisanim izvorima, a ubrzo nakon njega spominje se i Hákon.⁴⁰ Ovakve su veće upade na teritorij Irske organizirali vikinški aristokrati i avanturisti.

Unatoč uspjesima u pljačkama, Vikinzi nisu uspjeli osvojiti nijedan veći komad teritorija, već su živjeli u utvrđenim naseljima na obali, od kojih je najvažnije bilo Dublin.⁴¹ Vikinzi su 845. godine osnovali i utvrđenu bazu na jezeru Lough Ree u središtu otoka, a razne su vikinške vojske neovisno jedna o drugoj pljačkale po većem dijelu Irske.⁴² Anali Ulstera za tu godinu spominju i smrt vikinškog vođe Turgesiusa, kojeg je kralj južnih Uí Néilla, Máel Sechnaill mac Ruanaid, uhvatio i navodno utopio u jezeru.⁴³ Turgesius je utemeljio uporište u samom središtu Irske, na jednom od jezera rijeke Shannon, te je odatle pljačkao okolne crkve i posjede. Njegovo je ime kasnije ušlo u legendu zahvaljujući piscima koji supretjerivali u njegovu opisu te ga opisivali kao vrlo moćnog smrtnog neprijatelja Irske koji je pljačkao po

³⁸ John Sheehan, „The Longphort In Viking Age Ireland,“ *Acta Archaeologica* 79 (2008.): 282, <https://doi.org/10.1111/j.1600-0390.2008.00120.x>

³⁹ Clare Downham, *Viking Kings of Britain and Ireland: The Dynasty of Ívarr to A.D 1014* (Edinburgh: Dunedin Academic Press, 2007.), 11-12.

⁴⁰ Fitzhugh i Ward, *Vikings: The North Atlantic Saga*, 129.

⁴¹ Roesdahl, *The Vikings*.

⁴² Isto.

⁴³ Isto.

cijelom otoku kako bi se time uzdigla postignuća irskih kraljeva koji su ga porazili.⁴⁴ Unatoč njegovoj smrti, Vikinzi su još dvije godine organizirali uspješne pohode po Irskoj, a anali Saint-Bertina navode da su im mnogi domaći stanovnici morali plaćati danak. O promjeni vikinške politike prema Irskoj svjedoče i groblja kod Islandbridgea i Kilmainhama na kojima su gotovo sigurno pokapani stanovnici *longphorta* Dublin. Na grobljima je ukopano najmanje 80 pokojnika od kojih su većina bili muškarci pokopani s oružjem i ponekad sa spravama za trgovanje kao što su vage i utezi. Grobovi datiraju iz druge polovice 9. st., a pripadaju vikinškim vojnim zapovjednicima koji su se bavili i trgovinom.⁴⁵

Vikinška se ratna sreća ubrzo promijenila te su već 847. godine u bitci protiv Cerballa, nadkralja Osraige, teško poraženi vladar Hákon i njegova velika vojska.⁴⁶ Iduće su se godine odigrale 4 velike bitke u kojima je poginuo i *jarl* Thórir, prijestolonasljednik Laithlinda, vikinškog kraljevstva u Škotskoj.⁴⁷ Thórir je poginuo boreći se protiv udruženih snaga kralja Munster, Ólchobara, te kralja Leinstera, Lorcán mac Cellaiga, u bitci kod Sciath Necthaina u jugoistočnoj Irskoj, a uz Thórira je poginulo i otprilike 1200 njegovih ratnika. Vikinški poraz ne začuđuje ako se u obzir uzme činjenica da su se borili protiv dvojice vjerojatno najmoćnijih regionalnih kraljeva u Irskoj. Jasno je da je Thórir bio vrlo važna osoba te da su njegovim gubitkom Vikinzi izgubili važnog aristokrata i vođu. Bitno je naglasiti da je analist vjerojatno koristio brojku od 1200 poginulih kako bi samo figurativno predočio velik broj žrtava.⁴⁸ Vikinzi su pretrpjeli još jedan težak poraz kad je 849. Máel Sechlainn, nadkralj južnih Uí Néilla, opljačkao Dublin. Nakon razdoblja žestokih upada i pljački koje je trajalo sve do 850. godine, u irskim se kronikama nalazi puno manje spomena o vikinškim napadima na crkve i samostane. To se može pripisati činjenici da je viking Ivarr, osnivač dinastije Uí Ímair, postao kralj Vikinga u Irskoj.⁴⁹

Nakon 849. godine i pljačke Dublina, anali Ulstera spominju novu grupu Vikinga zvanu *Dubgaill*, što u prijevodu znači tamni ili novi stranci.⁵⁰ Te je nove doseljenike poslao njihov kralj iz zemlje preko mora, moguće Škotske, da uspostave vlast nad Vikinzima koji su već bili u Irskoj. Nije moguće sa sigurnošću znati od kuda su novi doseljenici stigli budući da

⁴⁴ Isto.

⁴⁵ Moody i Martin, *Povijest Irske*, 71.

⁴⁶ Clare Downham, „Irish chronicles as a source for rivalry between vikings, A.D. 795–1014“ u *No Horns on their Helmets? Essays on the Insular Viking-Age*, ur. David N. Dumville (Aberdeen: The Centre for Anglo-Saxon Studies, 2013.), 81.

⁴⁷ Isto.

⁴⁸ Ó Corráin, „Vikings in Ireland and Scotland“, 301.

⁴⁹ Isto, 327.

⁵⁰ Downham, „Irish chronicles as a source“, 81.

se Olafa u kronici opisuje samo kao sina kralja *Laithlinda*. Moguće da se taj naziv odnosi na sjever Škotske i Hebride, no isto tako taj se termin od 11. stoljeća koristio za Norvešku.⁵¹ Ako su izvori vjerodostojni, pristigla je povećana vojska od oko 4000 Vikinga na 140 brodova te su oni ubrzo pokorili nezavisne Vikinge koji su se već nalazili u Irskoj.⁵² Pisci anala razlikuju *Dubgaill*, „tamne strance“ i *Finnngaill*, „svijetle strance“ (Vikinzi doseljeni do 850. godine) sve do 914. godine. Novi su doseljenici u dvije bitke 851. i 852. godine porazili *Finnngaill*. U istim se analizama spominje i dolazak Olafa, sina kralja *Laithlinda* 853. godine. On je te godine prisilio irske Vikinge da mu daju taoce, a od domaćeg je stanovništva ubrao danak.⁵³

Uskoro su se iz redova *Dubgailla* izdigla još dvojica vođa: Ivarr i Ásl. Oni su vjerojatno bili Olafova braća, no Ivarr se uskoro izdigao kao najmoćniji te je postao začetnik nove dinastije. Iz činjenice da je Olaf dobio taoce od irskih Vikinga 853. godine može se zaključiti da su u relativno kratkom vremenu novi vikinški doseljenici uspjeli pod svoju vlast dovesti većinu Vikinga već nastanjenih u Irskoj. Prema Ó Corráinu, različito postupanje prema irskim podanicima može se objasniti hipotezom da su Vikinzi bili smatrani slobodnim ljudima, dok se na Irce gledalo kao na pokoreno stanovništvo te su upravo zbog toga morali plaćati danak.⁵⁴ Može se pretpostaviti da je Olaf bio zastrašujuć vođa budući da su čak i Vikinzi odlučili radije se pokoriti nego ići u bitku. Nameće se zaključak da su pisci anala za razdoblje 837. do 853. godine znali da su vikinške ekspedicije organizirali kraljevi iz svojeg sjedišta u kraljevstvu preko mora te da su se Vikinzi pristigli takvim ekspedicijama razlikovali od onih koji su u Irsku stigli ranije. Takve su ekspedicije uključivale velik broj ljudi i brodova te su imale 3 cilja: osvajanje, pokoravanje Vikinga koji su već bili u Irskoj te uvođenje danka irskim kraljevstvima.⁵⁵ Dinastija koja je slala takve ekspedicije svoje je sjedište vjerojatno u 50-im ili 60-im godinama tog stoljeća premjestila u Dublin.

Krajem 50-ih godina 9. stoljeća vođe *Dubgailla* prisiljeni su boriti se protiv nove grupe doseljenika, takozvanih *Gallgoídila*, što doslovno znači „strani Kelti“.⁵⁶ To su vjerojatno bili Vikinzi potomci Kelta i skandinavskih naroda. *Gallgoídili* su bili u savezništvu s Máel Sechlainnom, kraljem južnih Uí Néilla i glavnim Olafovim protivnikom budući da su njegovi posjedi bili vrlo blizu vikinškog Dublina. Ivarr je uz pomoć Cerballa, nadkralja

⁵¹ Downham, *Viking Kings of Britain and Ireland*, 13-15.

⁵² Ó Corráin, „Vikings in Ireland and Scotland“, 301.

⁵³ Isto.

⁵⁴ Isto.

⁵⁵ Ó Corráin, „Vikings in Ireland and Scotland“, 303.

⁵⁶ Downham, *Viking Kings of Britain and Ireland*, 17.

Osraige, 857. i 858. porazio *Gallgoídile* u dvije bitke na području Munstera.⁵⁷ Nakon ta dva poraza naziv *Gallgoídil* nestaje iz povijesnih izvora sve do 11. stoljeća.⁵⁸ Cerball je ubrzo promijenio stranu te je već iduće godine prisegnuo na poslušnost Máelu Sechlainnu čime su mu trojica vikinške braće postali neprijatelji.⁵⁹ Kako bi ojačali svoju poziciju u sukobu sa dvojicom moćnih kraljeva, Vikinzi su ubrzo sklopili savez s vladarima sjevernih Uí Néilla, neprijateljima Máela Sechlainna, tako što je Olaf oženio kćer kralja sjevernih Uí Néilla. Ovaj je brak početak mnogih savezništava koja su novopridošli vikinški vođe počeli sklapati s irskim kneževima. Upravo je u savezima i sporazumima između Iraca i Vikinga početak miješanja stanovnika *longphorta* sa starosjediocima. Vikinzi su od domaćeg stanovništva postepeno preuzimali običaje dok su istovremeno riječi iz staronordijskog jezika ulazile u svakodnevni govor Iraca.⁶⁰ Unatoč spomenutom političkom braku, Vikinzi i njihovi irski saveznici su se često sukobljavali, no takvi su promjenjivi odnosi samo dokaz političke moći koju su *Dubgaill* ostvarili u kratkom vremenu nakon svog doseljavanja.⁶¹

Šezdesetih su godina 9. stoljeća Vikinzi najviše ratovali u provinciji Meath, uz poneke pljačke u Leinsteru čijeg su nadkralja ubili 863. godine.⁶² Ubrzo nakon trajnog nastanjivanja većeg broja Vikinga oni postaju plaćenici, a ponekad čak i saveznici irskim kraljevima. Primjerice, 868. u bitci kod Killineera, oko 300 se Vikinga vođenih Áslovim sinom Carlusom borilo u bitci između 3 irska kralja te su mnogi izginuli.⁶³ Ta je bitka za ono doba bila vrlo važna budući da je u njoj poginuo i sam Carlus boreći se protiv nekadašnjeg saveznika, Aed Finnliatha, kralja sjevernih Uí Néilla. Olaf se osvetio tako što je iduće godine napao i opljačkao bogatu opatiju Armagh, najvažnije crkveno središte na teritoriju Uí Néilla.⁶⁴ Zahvaljujući političkim vezama te vojnoj moći dublinsko se kraljevstvo u drugoj polovici 9. stoljeća prometnulo u nedvojbeno najsnažnije vikinško uporište koje je kontroliralo većinu Vikinga u Irskoj.

Usprkos moći Dublina postojala su neka nezavisna naselja i *longphortovi* na istočnoj obali. *Longphort* kod Dunrallya postojao je sve do 862. kada je napadnut, a na južnoj se obali

⁵⁷ Isto, 18.

⁵⁸ Downham, „Irish chronicles as a source,“ 83.

⁵⁹ Downham, *Viking Kings of Britain and Ireland*, 19.

⁶⁰ Fitzhugh i Ward, *Vikings: The North Atlantic Saga*, 130.

⁶¹ Downham, *Viking Kings of Britain and Ireland*, 19-20.

⁶² Isto.

⁶³ Ó Corráin, „The Vikings in Ireland,“ 20-21.

⁶⁴ Downham, *Viking Kings of Britain and Ireland*, 22.

longphort kod Youghala održao sve do 866. kada je njegova flota poražena, a on uništen.⁶⁵ Vikinzi iz Waterforda i Wexforda na jugoistočnoj obali su se također uspjeli oduprijeti kontroli Dublina. Ivarr, Ásl i Olaf su se ratovanjem uključili u irsku politiku, no većih teritorijalnih dobitaka nisu imali zbog žestokog i uspješnog irskog otpora. Zbog toga su se nakratko okrenuli ratovanju u Škotskoj te su u dva pohoda (866. i 870. godine) ojačali svoju moć nad Piktima te se u Dublin vratili s puno taoca i robova.⁶⁶ Tijekom njihovog odsustva irski su vladari uspjeli pobijediti u nekoliko većih bitaka te uništiti vikinške utvrde u Corcu i Youghalu na jugu zemlje, a čak je i Olafov vlastiti posjed u blizini Dublina uništen.⁶⁷ Braća su se vjerojatno upravo zbog tih poraza svojih podanika odlučila vratiti u Irsku. Tijekom prvih desetljeća Ivarrove vladavine zabilježen je zamjetno manji broj vikinških pljački što je vjerojatno izravna posljedica većeg broja pobjeda irskih vladara nad Vikinzima u 840-im godinama. U kronikama broj napada ostaje relativno malen čak 30 godina, sve do kraja osmog desetljeća 9. stoljeća, stoga ne čudi da se područje Irske u tom desetljeću čak smatralo sigurnim od vikinške opasnosti.⁶⁸ Moguće je da je Ivarrova smrt 873. godine razlog smanjene vikinške aktivnosti u zadnjoj četvrtini 9. stoljeća.⁶⁹

Ásl je ubijen već 867. godine od strane bliskih rođaka, vjerojatno svoje braće, a Olafa su oko 871. godine u Škotskoj ubili Pikti te je Ivarr preostao kao jedini kralj Vikinga u Irskoj.⁷⁰ Njegovom smrću 873. godine dolazi do slabljenja dinastije budući da je zbog vlasti nad Dublinom došlo do sukoba čak 3 obitelji.⁷¹ Kralj Dublina je postao Ivarrov sin Bárðr koji je organizirao pljačkaški pohod na jugozapad otoka kako bi potvrdio svoj položaj.⁷² Moguće je da se Bárðr pokušao politički povezati s kraljem sjevernih Uí Néilla kako bi ojačao svoj nestabilan položaj, no u to ne možemo biti sigurni budući da taj podatak nalazimo samo u nepotpunom izvoru iz 11. stoljeća.⁷³ Tijekom njegove su vladavine ojačali *Finngaill* koji su čak uspjeli ubiti njegovog tetka Hálfdana te opljačkati bogatu opatiju Armagh 879. godine.⁷⁴ Bárðra je 881. godine naslijedio njegov brat Sigfrid koji je također dolazio u sukobe s *Finngaillima* no nije bio previše uspješan te su ga već 888. godine ubili vlastiti rođaci.⁷⁵

⁶⁵ Ó Corráin, „The Vikings in Ireland,“ 21.

⁶⁶ Isto.

⁶⁷ Downham, *Viking Kings of Britain and Ireland*, 21-22.

⁶⁸ Downham, „Irish chronicles as a source,“ 77.

⁶⁹ Isto, 77-78.

⁷⁰ Downham, *Viking Kings of Britain and Ireland*, 23

⁷¹ Ó Corráin, „The Vikings in Ireland,“ 21.

⁷² Downham, *Viking Kings of Britain and Ireland*, 24.

⁷³ Isto.

⁷⁴ Isto.

⁷⁵ Isto, 25.

Vladari su Dublina tih godina gubili svoj utjecaj budući da su se razmirice nastavile i za vrijeme vladavine idućeg kralja Sihtrika, još jednog Ivarrovog sina. Do vrhunca sukoba došlo je 893. godine kada se Sihtriku suprotstavio *jarl* Sigfrid. Nije poznato kako je sukob završio, no Sihtrika je 896. godine zatekla ista sudbina kao i njegovog prethodnika. Kralj je postao Glúniarann, no moć je dublinških Vikinga u to vrijeme već bila toliko slaba da on nije mogao učiniti ništa značajno. Opadanju moći Dublina pridonijela je i činjenica da su irski vladari 896. ubili trojicu važnih vikinških poglavara.⁷⁶

Irski su vladari znali iskoristiti takva previranja između vikinških vođa te su uspjeli Vikinzima oduzeti Dublin 902. godine. To je bio zajednički pothvat kraljevstava Brege sjeverno od Dublina i Leinstera na jugu Irske.⁷⁷ Osvajanje Dublina bilo je olakšano činjenicom da su Vikinzi u posljednjem desetljeću 9. stoljeća bili podijeljeni u frakcije od kojih je svaka podržavala jednog vođu. Analist o osvajanju Dublina piše: „Pogani su protjerani iz Irske a iza sebe su ostavili veliki broj svojih brodova te su pobjegli polu-mrtvi nakon što su poraženi“.⁷⁸ Manji se dio preživjelih Vikinga sklonio na otočić sjeverno od Dublina gdje su ih Irci opsjedali.⁷⁹ Ne možemo sa sigurnošću reći što se nakon pljačke i osvajanja Dublina dogodilo s ostalim Vikinzima u Irskoj. Znamo da su protjerani Ivarrovi unuci ratovali u Škotskoj i sjevernoj Engleskoj s promjenjivom ratnom srećom. Dublin je u to doba već bio najbitnije vikinško naselje u cijeloj Irskoj te je njegov gubitak bio ozbiljan udarac za Vikinge. Ipak, čini se da je Dublin za vrijeme progonstva Ivarrove dinastije bio naseljen budući da su pronađeni arheološki nalazi koji to potkrijepljuju.⁸⁰ Protjerivanje Vikinga najviše je koristilo nadkraljevima južnih Uí Néilla, što se može zaključiti iz činjenice da su na području kojim su vladali nađene velike ostave srebra.⁸¹

4. Povratak Ivarrovih potomaka u Irsku i doba najveće moći Dublina

Vikinzi su se od gubitka Dublina brzo oporavili te su već 913. godine u blizini engleske obale porazili flotu kraljevstva Ulaid, što je bio predznak njihovog skorog povratka u Irsku već 914. godine kada počinje razdoblje najintenzivnije vikinške aktivnosti u irskoj

⁷⁶ Isto, 26.

⁷⁷ Ó Corráin, „The Vikings in Ireland,“ 21-22.

⁷⁸ Isto.

⁷⁹ Downham, *Viking Kings of Britain and Ireland*, 26-27.

⁸⁰ Isto.

⁸¹ Isto, 27.

povijesti.⁸² Vikinzi koji su se u drugom desetljeću 10. stoljeća vratili u Irsku nisu došli iz Skandinavije, već iz naselja u sjevernoj Engleskoj, Škotskoj, otoka Mana, a neki čak iz Bretanje.⁸³ Za 914. godinu u analima postoji podatak o dolasku velike vikinške flote u Waterford na jugu Irske. Ne može se sa sigurnošću reći je li ta flota bila poslana od strane Ivarrovih unuka ili su pak bili saveznici.⁸⁴ Ivarrovi su se unuci vratili tek 917. godine, a te je godine u Waterford pristao i Ragnald, kralj Vikinga iz Northumbrije.⁸⁵ On i njegov rođak Sihtrik Kaok uskoro su vikinške aktivnosti u Irskoj doveli pod svoju vlast. Ragnald je osvojio Waterford dok je Sihtrik kralju Leinstera nanio težak poraz kod mjesta Glynn. Zahvaljujući ovim pobjedama Ragnald je iste godine postao kraljem Dublina.⁸⁶ Sihtrik je nakon osvajanja Dublina otišao iz Irske te je vladao u Yorku do svoje smrti 927. godine.⁸⁷ Njegov je odlazak vjerojatno ohrabrio Nialla Glúnduba, kralja Tare, za kojega su Vikinzi vjerovali da je simbol vladavine nad cijelim otokom, da im se suprotstavi.⁸⁸ On je poveo udruženu vojsku sjevernih i južnih Uí Néilla, a do odlučujućeg okršaja došlo je 14. rujna 919. godine kod Islandbridgea u zaleđu Dublina. U teškom porazu koji je imao veliki utjecaj na odnos snaga u Irskoj poginuo je i sam Niall Glúndub te čak još šest irskih kraljeva, uključujući i nadkralja Ulstera.⁸⁹ Ovom su pobjedom Vikinzi učvrstili svoju vlast u Dublinu i Waterfordu, no borbe su se nastavile i idućih godina budući da se Vikinzima suprotstavio kralj južnih Uí Néilla, Donnchad.⁹⁰ Povratkom Vikinga u Irsku došlo je i do obnove Waterforda i Dublina.⁹¹

U Irskoj je Ragnalda naslijedio njegov rođak Gutfrit koji je puno pljačkao i trgovao robljem.⁹² Zanimljiva je činjenica da je Gutfrit pri pljački Armagha 921. godine odlučio poštediti crkve i hospitale što neki tumače kao početak prihvaćanja drugačije kulture.⁹³ Također je moguće da su već tada neki njegovi sljedbenici prešli na kršćanstvo.⁹⁴ Gutfrit je 920-ih godina koristeći velike flote vodio ratne pohode u Ulsteru kako bi tamo uspostavio vikinšku vlast te je uspio ubiti i prijestolonasljednika kraljevstva Ulaid 924. godine, no zauzvrat je u zaljevu Dundrum izgubio puno brodova, a utopilo se i oko 1000 vikinških

⁸² Downham, „Irish chronicles as a source,“ 78-79.

⁸³ Roesdahl, *The Vikings*.

⁸⁴ Ó Corráin, „The Vikings in Ireland,“ 22.

⁸⁵ Isto.

⁸⁶ Downham, *Viking Kings of Britain and Ireland*, 31-32.

⁸⁷ Ó Corráin, „The Vikings in Ireland,“ 22.

⁸⁸ Isto.

⁸⁹ Downham, *Viking Kings of Britain and Ireland*, 32.

⁹⁰ Isto.

⁹¹ Isto.

⁹² Ó Corráin, „The Vikings in Ireland,“ 22.

⁹³ Charles Doherty. „The Viking Impact upon Ireland“ u *The Vikings in Ireland*, uredila Anne-Christine Larsen (Roskilde: The Viking Ship Museum, 2001.), 35.

⁹⁴ Downham, *Viking Kings of Britain and Ireland*, 34.

ratnika. Unatoč velikim vojnim akcijama koje su poduzimali tih godina, Vikinzi nisu uspjeli osvojiti Ulster jer im se suprotstavio Muirchertach mac Néill, kralj sjevernih Uí Néilla. On ih je porazio 926. godine te je uspio čak i opasno zaprijetiti Gutfritovom sinu.⁹⁵

Limerick, grad u središnjem dijelu zapadne Irske, početkom 10. stoljeća je ojačao te se mogao mjeriti s Waterfordom i Dublinom. Limerick je u to vrijeme vjerojatno bio pod vlašću rivala Ivarrove dinastije te su njegovi vladari 922. godine zbog Gutfritova odsustva uspjeli na kraće vrijeme osvojiti Dublin.⁹⁶ Prvi vladar Limericka kojeg imenuju anali je Thórir Helgason iz 922. godine koji je vodio pohode oko poriječja rijeke Shannon te regije Meath.⁹⁷ Thórir zasigurno nije bio povezan s kraljevstvom Dublin budući da je 924. godine izbio rat između njega i dublinškog kralja Gutfrita. Sukob je vjerojatno izbio zbog rastuće moći Limericka čime je Gutfritu bio ugrožen autoritet. On je pokušao osvojiti Limerick, no Thórir ga je žestoko porazio.⁹⁸ Vikinzi iz Waterforda, u kojemu je na vlasti također bila Ivarrova dinastija, 927. godine su pokušali poraziti one iz Limericka, no potonji su im uz pomoć saveznika iz Munstera nanijeli težak poraz. Gutfritov sin Hálfdan je istovremeno poveo veliku flotu na sjever kako bi uspostavio nadzor nad uskim Sjevernim kanalom koji razdvaja Irsku i Veliku Britaniju, no u bitci ga je čak dva puta porazio nadkralj sjevernog Uí Néilla pri čemu je Hálfdan ubijen.⁹⁹ Nije uvijek jednostavno odrediti vladaju li u to vrijeme neprijateljstva ili savezništva između Vikinga, no čini se da je 920-ih i 930-ih Limerick bio u savezništvu sa sinovima Sihtrika, Gutfritovog rođaka, koji su usprkos krvnom srodstvu imali pretenzije na dublinsko prijestolje te su time bili Gutfritovi protivnici. Situacija između Vikinga je postala kompliciranija kada su se u sukob upleli i vladari sjevernih Uí Néilla tako što su jedni podržavali Limerick a drugi Dublin.¹⁰⁰

Sukob između dva grada nastavio je i Gutfritov sin Olaf nakon smrti svoga oca 934. godine. On je također nastavio i očeve težnje o osvajanju Ulstera, no nije uspio. Dvije godine kasnije u sukob se uključio i nadkralj južnih Uí Néilla koji je čak uspio opljačkati i spaliti Dublin.¹⁰¹ Neprijateljstvo Limericka i Dublina potrajalo je sve do 937. godine kada je Olaf na jezeru Lough Ree porazio i zarobio svog imenjaka, kralja Limericka, a njegovu flotu uništio. Olaf je nakon pobjede nad Limerickom postao najmoćniji vikinški vladar na svim britanskim

⁹⁵ Ó Corráin, „The Vikings in Ireland,“ 22-23.

⁹⁶ Isto.

⁹⁷ Downham, *Viking Kings of Britain and Ireland*, 35.

⁹⁸ Isto, 36.

⁹⁹ Isto, 37-38.

¹⁰⁰ Isto, 39-40.

¹⁰¹ Isto, 41.

otocima. Suvremenici ga nazivaju „kralj Irske i mnogo otoka“.¹⁰² Olaf je također uspio zarobiti Muirchertacha, nadkralja sjevernih Uí Néilla, koji je pušten tek nakon plaćanja otkupnine.¹⁰³ Svoju je moć Olaf idućih godina i povećao budući da je 939. godine čak proglašen kraljem Yorka te vikinškog dijela Mercije u Engleskoj.¹⁰⁴

Ratovi između Limericka i Dublina posebno su značajni za irsku povijest budući da upravo za to razdoblje postoji najviše izvora o vikinškim pohodima uopće. Zanimljivo je da su oba Olafa bili Ivarrovi praunuci iz različitih linija.¹⁰⁵ Vikinšku moć i utjecaj na politiku otoka najbolje se može iščitati iz činjenice da su se okršaji vodili po cijelom otoku te uplitanju moćnih nadkraljeva koji su pomagali obje strane.¹⁰⁶

Olaf je umro 941. godine, a zatim ga je naslijedio njegov bratić Olaf Cuarán, čije ime znači sandala, koji je kraljevstvom Dublin vladao sve do 980. godine.¹⁰⁷ Činjenica da je Olaf imao nadimak koji potječe od gojdelske riječi pokazuje da je sredinom 10. stoljeća u Irskoj, a pogotovo u Dublinu, već došlo do intenzivnog ispreplitanja keltskih i nordijskih kultura. U prvih je 10 godina vladavine Olaf Cuarán većinom ratovao u Engleskoj kako bi postao vladar kraljevstva Yorka te se u Dublin konačno vratio tek 953. godine.¹⁰⁸ U međuvremenu su dublinški Vikinzi 943. godine, nakon gotovo 20 godina ratovanja, uspjeli izboriti odlučujuću pobjedu nad svojim sjevernim susjedom Muirchertachom koji je pritom i ubijen. Sve do 948. godine Olafova je vlast u Dublinu bila samo nominalna budući da je pravi vladar bio brat prijašnjeg kralja, Blákári,¹⁰⁹ s kojim se Olaf borio za prevlast. U međuvremenu je nadkralj Brege, Congalach, zajednom s kraljem Leinstera 944. godine opljačkao Dublin. Olaf Cuarán je načelno bio saveznik Congalacha, no budući da je bio zauzet politikom u Engleskoj potonji je to iskoristio te opljačkao dragulje, tkanine i ostale vrijedne stvari. Kroničari pljačku opisuju kao najžešću do tada: „kuće, zgrade i brodovi su spaljeni, žene i djeca su porobljeni, a svi su ratnici ubijeni.“¹¹⁰ Samo je mali broj Vikinga brodovima pobjegao do otoka Dalkeya, južno od Dublina.¹¹¹ Congalach je iskoristio činjenicu da su Dublin i njegova obrana oslabljeni te je

¹⁰² Downham, „Irish chronicles as a source“, 84.

¹⁰³ Downham, *Viking Kings of Britain and Ireland*, 44.

¹⁰⁴ Ó Corráin, „The Vikings in Ireland“, 22-23.

¹⁰⁵ Downham, *Viking Kings of Britain and Ireland*, 45.

¹⁰⁶ Downham, *Viking Kings of Britain and Ireland*, 41.

¹⁰⁷ Isto, 43.

¹⁰⁸ Isto, 48.

¹⁰⁹ Isto, 43-44.

¹¹⁰ Ó Corráin, „The Vikings in Ireland“, 23-24.

¹¹¹ Downham, *Viking Kings of Britain and Ireland*, 46.

948. ponovno napao grad. Olaf se uspio osvetiti za te dvije pljačke tako što se ujedinio s nadkraljem Leinstera te su oni porazili i ubili Congalacha 956. godine.¹¹²

Usljedio je razdoblje relativne političke stabilnosti te je Dublin do kraja 6. desetljeća 10. stoljeća pod njegovom vlašću postao međunarodno središte trgovine i najmoćniji grad u Irskoj koji je pod svojom vlašću imao čak i značajan dio unutrašnjosti. Olafu su jedinu prepreku predstavljali sinovi njegova prethodnika koji su u šezdesetim godinama pljačkali jug otoka, no oni se nakon 963. godine više ne spominju u kronikama što vjerojatno znači da više nisu bili ozbiljna prijetnja.¹¹³ Do kraja svoje vladavine, Olaf Cuarán sudjelovao je u dinastičkim sukobima u Irskoj, ponajviše ratujući u Leinsteru.¹¹⁴ Početak kraja Olafove vladavine dogodio se 975. godine kada je nadkralj južnih Uí Néilla Máel Sechnaill mac Domnail napao Dublin.¹¹⁵ Dublin je u to doba imao izrazitu vojnu moć te je Olaf 977. godine napao regiju Meath te ubio njenog upravitelja, sina kralja Tare, najmoćnijeg vladara u središnjoj Irskoj.¹¹⁶ Već su iduće godine dublinški Vikinzi napali i ubili kralja Leinstera u bitci kod Athya, a iduće su godine zarobili njegovog nasljednika i opljačkali Kildare.¹¹⁷ Idući se vladar Leinstera ujedinio s Máelom Sechnaillom te je potonji poveo zajedničku vojsku s kojom je u „krvavom pokolju“ porazio Vikinge kod Tare 980. godine.¹¹⁸ Činjenica da je Vikinzima zapovijedao sam Olaf Cuarán te prisutnost vikinških ratnika s Hebrida ukazuju na to da je ovo vjerojatno bio pomno i dugo planiran napad na područje Uí Néilla. Máel Sechnaill je nakon pobjede poveo svoju vojsku i započeo opsadu Dublina koja je trajala 3 dana i 3 noći.¹¹⁹

Poraz i pogibija Olafova sina u bitci kod Tare uzrokovali su gubitak moći Dublina.¹²⁰ Vikinzi su nakon toga bili primorani na primirje pod ovim uvjetima: morali su osloboditi sve irske taoce uključujući i kralja Leinstera, trebali su se odreći svih blaga i dragocjenosti te odustati od prikupljanja danka sa svih područja Uí Néilla od rijeke Shannon pa sve do mora.¹²¹ Máel Sechnaill je također oslobodio sve irske robove na vikinškom teritoriju, za što

¹¹² Isto, 48.

¹¹³ Downham, *Viking Kings of Britain and Ireland*, 48-49.

¹¹⁴ Isto, 50.

¹¹⁵ Isto, 51.

¹¹⁶ Ó Corráin, „The Vikings in Ireland,“ 24.

¹¹⁷ Downham, *Viking Kings of Britain and Ireland*, 51.

¹¹⁸ Isto, 51-52.

¹¹⁹ Isto.

¹²⁰ Ó Corráin, „The Vikings in Ireland,“ 24.

¹²¹ Downham, *Viking Kings of Britain and Ireland*, 52.

analist kaže da je bio kraj „babilonskog sužanjstva Iraca“.¹²² Iz takvih se zapisa u analima može zaključiti da je vikinški kralj Dublina u razdoblju između 950. i 980. imao vlast nad velikim dijelom irskog teritorija, što neposredno, a što posredno preko podložnih vladara. Olaf Cuarán je također izgubio svu moć te je morao otići na otok Ioni živjeti kao pokajnik, što je ironično budući da je samostan na Ioni bio jedan od prvih koje su Vikinzi napali i opljačkali. Vladavina Olafa Cuarána predstavlja razdoblje najveće moći Dublina, a sam je Olaf bio i pokrovitelj umjetnosti i kulture tako što je poticao izgradnju crkava i pisanje poezije.¹²³ Njegova vladavina je istovremeno i početak opadanja moći budući da je Dublin bio oslabljen dugotrajnim ratovima s Limerickom u prvoj polovici stoljeća te Olafovim porazima u Engleskoj i od kraljeva Uí Néilla.¹²⁴ Nakon 980. g. Dublinom preko posrednika vlada Máel Sechnaill sve do 989. kada je Sihtrik Svilenbradi, sin prognanog Olafa Cuarána, podigao ustanak koji je nakon 3 tjedna ugušen.¹²⁵

5. Brian Bóruma

U 10. je stoljeću moć dinastije Eóganachta iz Munstera bila u opadanju, a na njihovom se mjestu uzdigla dinastija Dál Cais koja je vladala područjima oko južnog toka rijeke Shannon. Mathgamain, kralj iz te dinastije, je 972. s ostalim kraljevima Munstera sklopio dogovor koji je imao tri cilja: protjerati Vikinge iz Limericka, spriječiti djelovanje vikinških plaćenika te spaliti sam Limerick. Dogovor je urodio plodom budući da je Mathgamain već 976. godine uspio poraziti Vikinge iz Limericka i uništiti njihovu flotu, a kasnije je napao i sam *dún* (utvrdu) Limerick. Mathgamain nije dugo uživao u ovoj pobjedi budući da je već iste godine bio žrtva političkog ubojstva koje su organizirali njegovi protivnici.¹²⁶

Naslijedio ga je njegov brat, Brian Bóruma, koji je odmah po dolasku na prijestolje pokazao kakav će biti vladar te je na otočiću Scatteryu hladnokrvno ubio kralja Limericka, Ivarra, i njegova dva sina.¹²⁷ Ovaj je događaj značajan budući da je Ivarr bio posljednji vikinški vladar Limericka te je Brian uspio pokoriti svoje južne susjede koji su predstavljali probleme i vladaru prije njega. Brian je 978. porazio i preostale Vikinge u Limericku, a

¹²² Ó Corráin, „The Vikings in Ireland,“ 24.

¹²³ Downham, *Viking Kings of Britain and Ireland*, 52.

¹²⁴ Isto, 52-53.

¹²⁵ Ó Corráin, „The Vikings in Ireland,“ 24.

¹²⁶ Isto.

¹²⁷ Downham, *Viking Kings of Britain and Ireland*, 55.

njihova je bogatstva i brodove zaplijenio kako bi poslužili njegovim planovima. Upravo su brodovi bili ključni za njegove pohode na sjever Irske 1006. i 1007. godine. Brian je vrlo lukavo iskoristio neprijateljstva između vikinških vođa te se uskoro udružio s Vikinzima koje se u analima naziva sinovima Haralda (vjerojatno kralja Limericka, umrlog 940. g.) i s njima 984. godine sklopio savezništvo protiv dublinških Vikinga.¹²⁸

Dvije godine kasnije javlja se nova skupina Vikinga koje kroničari nazivaju *Danair*, a koji su se ubrzo pridružili kraljevima Dublina i Leinstera u borbi protiv Brianova saveznika Máela Sechnailla.¹²⁹ Vikinzi iz Waterforda su pak zbog dugogodišnjeg rivalstva s Dublinom podržavali Briana na političkoj sceni te su uz njegovu pomoć 990. i 995. na kratko vrijeme uspjeli postati kraljevi Dublina.¹³⁰ Kako bi se odupro zajedničkim snagama Vikinga iz Waterforda i Briana Bórume, Olafov sin Sihtrik je sklopio savezništvo s kraljem Leinstera Máelom Mordom te su zajedno uspjeli preoteti Dublin.¹³¹ Unatoč tome Brianova je moć brzo rasla te su 997. on i Máel Sechnaill između sebe podijelili Irsku, a potonji mu je dao i taoce iz Leinstera i Dublina, čim je Brian postao vladar tih kraljevstava. Iduće su se godine oba kralja ponovno udružila kako bi od Vikinga uzeli taoce kao zalog poslušnosti.¹³² Dublin i Leinster su 999. godine podigli ustanak čiji je vođa ponovno bio Sihtrik Svilenbradi, no porazile su ih udružene snage Briana Bórume i Máela Sechnailla, a Sihtrikov je brat Harald ubijen.¹³³ Brian je zarobio kralja Leinstera i spalio Dublin na Novu godinu 1000. g., a Sihtrik je pobjegao u Ulster. On je ponovno postao vladar Dublina tek kada je Brianu dao taoce, ali se time obvezao i na podložnost.¹³⁴ Ovim je činom Brian sebi osigurao vojnike, brodove i prihode iz Dublina koji su mu omogućili da napokon krene u ostvarenje svoga cilja: postati vladarom cijele Irske.

Máel Sechnaill mu je već 1002. godine priznao vrhovništvo nad sjevernom polovicom otoka, no Brianu to nije bilo dovoljno te je tri godine kasnije organizirao pohod na sjever gdje je uzeo taoce.¹³⁵ Za taj je pohod značajna i činjenica da je Brian posjetio Armagh, a tadašnju crkvu sv. Patrika obilno darovao te biskupima potvrdio crkvenu vlast nad cijelim otokom. U darovnici koja opisuje taj događaj Briana se naziva „carem Iraca“,¹³⁶ a budući da takvu titulaciju nije osporio nijedan drugi vladar, može se zaključiti da je on tada već bio najmoćniji

¹²⁸ Downham, „Irish chronicles as a source“, 86.

¹²⁹ Isto.

¹³⁰ Downham, „Irish chronicles as a source“, 87.

¹³¹ Downham, *Viking Kings of Britain and Ireland*, 57.

¹³² Ó Corráin, „The Vikings in Ireland“, 25.

¹³³ Downham, *Viking Kings of Britain and Ireland*, 58.

¹³⁴ Ó Corráin, „The Vikings in Ireland“, 25.

¹³⁵ Moody i Martin, *Povijest Irske*, 85.

¹³⁶ Isto, 85-86.

kralj na otoku. Idućih godina se daljnjim pohodima i širenjem svoje vlasti Brian nametnuo kao neosporeni kralj Irske.¹³⁷ Irska je pod njegovom vladavinom doživjela uspon budući da je naredio obnovu religijskih i obrazovnih ustanova te je ulagao u izgradnju cesta i mostova.

Brianov uspon na vlast označio je početak centralizacije otoka te je vladao relativno mirno sve do 1012. godine kad su se dublinski Vikinzi pobunili i porazili njegovog saveznika Máela Sechnailla kod Drinana u zaleđu Dublina.¹³⁸ Brian je u međuvremenu osnažio obranu Munstera te poslao trupe da opljačkaju Leinster. Dublin je na to poslao brodove da pljačkaju obalu Munstera, no osnažena je obrana bila djelotvorna stoga takve pljačke nisu imale velik učinak te je u njima poginuo i Sihtrikov sin Olaf.¹³⁹ Brian je nastavio ratovati te je 1013. godine u jesen i zimu organizirao pohode po Leinsteru i do područja pod kontrolom Dublina, no nije uspio slomiti vikinški otpor.¹⁴⁰ Sihtrik je dobro iskoristio činjenicu da se zimi ne može ratovati te je uspio okupiti veliki vikinški savez: u pomoć su mu pritekli *jarl* Sigurd s Orkneyskih otoka, Brodir s flotom s otoka Mana, Vikinzi s Hebrida te neki čak iz Skandinavije.¹⁴¹ Sihtrik je tako veliku vojnu silu opskrbljivao pljačkanjem kraljevstava Meath i Brega. Brian i Máel Sechnaill su u travnju 1014. pokrenuli svoje vojske s namjerom da konačno poraze Vikinge. Kasniji su izvori favorizirali dinastiju Dál Cais te su pisali da je Máel Sechnaill u zadnji tren povukao svoje snage, no više suvremenih izvora, uključujući i anale Ulstera, navodi da je njegova vojska bila prisutna.¹⁴²

5.1 Bitka kod Clontarfa

Odlučujuća se bitka odigrala na Veliki petak, 23.4., kod Clontarfa na obali sjeverno od Dublina. Koaliciju Vikinga vodio je Sihtrikov brat Dubghall, sin Vikinga i irske princeze, što pokazuje njegovo irsko ime.¹⁴³ Borba je trajala od rane zore sve do večeri kada su Vikinzi i njihovi saveznici bili potisnuti i prisiljeni na bijeg. Nadiruća plima im je onemogućila bijeg na brodove, a Brianove snage su im presjekle odstupnicu prema Dublinu te je došlo do ogromnih gubitaka na obje strane.¹⁴⁴ Vikinzi su tijekom bijega ubili i samog Briana Bórumu, koji se u

¹³⁷ Isto.

¹³⁸ Ó Corráin, „The Vikings in Ireland,” 25.

¹³⁹ Downham, *Viking Kings of Britain and Ireland*, 59.

¹⁴⁰ Ó Corráin, „The Vikings in Ireland,” 25.

¹⁴¹ Isto.

¹⁴² Downham, *Viking Kings of Britain and Ireland*, 60.

¹⁴³ Holman, *The Northern Conquest*.

¹⁴⁴ Ó Corráin, „The Vikings in Ireland,” 25.

analima pretenciozno opisuje kao „August cijele sjeverozapadne Europe“,¹⁴⁵ a u bitci je poginulo i mnogo munsterskih plemića. Tijela Briana i njegovog sina Murchada odnesena su u Armagh, tada sjedište kršćanstva u Irskoj, gdje su obavljani pogrebni obredi, a redovnici su u čast poginulog kralja bdjeli 12 dana.¹⁴⁶ Vojsku Munstera kući je doveo Brianov sin Donnchad, koji je naslijedio očevu titulu vrhovnog kralja. S vikinške su strane poginuli kralj Leinstera, dugogodišnji Sihtrikov saveznik, Brodir te Sigurd, za kojeg kronike kažu da je bio vrlo moćan vladar.

Bitka kod Clontarfa, iako nedvojbeno vrlo značajna za irsku povijest, nije bila trenutak u kojemu se irski narod oslobodio strane vlasti, kako su je kasnije voljeli intepretirati, već borba za prevlast nad cijelim otokom. Ona također nije jedini faktor zaslužan za pad moći vikinškog Dublina, budući da je vlast Dublina počela slabiti već 980. godine kad je Olaf Cuarán poražen kod Tare. Bila je to i Pirova pobjeda za dinastiju Dál Cais budući da je njen najmoćniji predstavnik ubijen. Dominacije te dinastije nije još dugo trajala budući da ni Tadhg ni Donnchad, preostali Brianovi sinovi, nisu bili dovoljno moćni da naslijede titulu irskog kralja koju je ubrzo nakon bitke preuzeo Máel Sechnaill.¹⁴⁷ Bitka kod Clontarfa je značajna i po činjenici da su svi glavni sudionici bili usko rodbinski povezani, npr. Brian je bio Sihtrikov punac, a Donnchad i Sihtrik su bili polubraća.¹⁴⁸ Budući da su se u toj bitci Vikinzi borili na objema stranama bilo bi pogrešno misliti da je to bila bitka domaćeg stanovništva protiv stranih osvajača. Vikinški su vladari i nakon bitke kod Clontarfa imali utjecaja na političku scenu otoka, no tim je porazom Dublin izgubio vojnu moć te više nije mogao ozbiljno zaprijetiti najsnažnijim nadkraljevima u Irskoj, već im se morao pokoravati.¹⁴⁹ Za ishod bitke ključna je bila činjenica da se Sihtrik nije borio, već je sa značajnim snagama ostao u Dublinu kako bi obranio grad u slučaju da ishod bude nepovoljan za njegovu stranu.¹⁵⁰

Poraz Sihtrika nije puno promijenio budući da je on nastavio biti podložnik irskog kralja. Unatoč porazu, on je ostao vladar Dublina sve do 1036. godine te je do kraja svoje vladavine u Dublinu uspio uspostaviti biskupiju, a čak je i hodočastio u Rim.¹⁵¹ Zbog velikog

¹⁴⁵ Isto.

¹⁴⁶ Isto.

¹⁴⁷ Moody, i Martin, *Povijest Irske*, 86.

¹⁴⁸ Ó Corráin, „The Vikings in Ireland,“ 26.

¹⁴⁹ Downham Clare, *Viking Kings of Britain and Ireland*, 61.

¹⁵⁰ Roesdahl, *The Vikings*.

¹⁵¹ Downham Clare, *Viking Kings of Britain and Ireland*, 61.

broja kraljeva i vladara ova je bitka postala čestom temom islandskih saga te irskih legendi koje su ju interpretirale kao odlučujuću pobjedu nad Vikinzima.¹⁵²

6. Utjecaj Vikinga na Irsku

Irska je prije dolaska Vikinga bila zemlja u kojoj nije bilo urbanih središta. Najbližnji gradovima bili su veći samostani i crkve oko kojih je bilo okupljena veća populacija, no takva religijska središta nisu imala urbani već sakralni karakter. Veći su samostani ujedno bili i mjesta na kojim se koncentriralo najviše bogatstva na otoku te su polako počeli rasti i pretvarati se u manja sela. Upravo su zato irski kraljevi željeli steći primat nad samostanima te se baš oko bogatih crkvenih središta vodilo najviše bitaka između kraljeva. Stanovništvo Irske nije bilo toliko šokirano vikinškom brutalnošću, budući da su i sami domaći kraljevi često bili vrlo nemilosrdni, već njihovim nepoštovanjem prema mjestima šovanja Boga. Irski su kraljevi u međusobnim ratovima uvijek pošteđivali crkve budući da se u njima sklonilo nemoćno stanovništvo, no za Vikinge su crkve bile najbolji plijen upravo zbog takvog stanovništva koje se lako prodalo u roblje te bogatih ukrasa. Domaćem je stanovništvu pojam grada bio nepoznat sve dok nisu došli strani pljačkaši te osnovali Dublin, Limerick, Wexford i druge gradove.¹⁵³ Vikinzi su bili prisiljeni osnivati takve gradove kao trgovačka središta na obali budući da nisu bili dovoljno snažni kako bi osvojili cijelu Irsku i pokorili domaće stanovništvo. Irski su se vladari s vremenom ugledali na Vikinge te su i oni počeli razvijati gradove, no svi su veći današnji gradovi u Irskoj vikinškog podrijetla. Vikinški su gradovi bili značajni za tadašnju ekonomiju otoka budući da su domaćem stanovništvu omogućili pristup robi iz dalekih prekomorskih zemalja. U drugoj su polovici 10. stoljeća irski Vikinzi pretežito bili trgovci, brodograditelji i plaćenici. Irsko je stanovništvo od Vikinga postepeno preuzelo i njihovu umjetnost te umijeće brodogradnje. U irski je jezik ušlo mnogo nordijskih riječi vezanih za brodogradnju, brodove i ribarstvo.¹⁵⁴ Neki su Vikinzi brzo prihvatili novu religiju te su se ubrzo nakon nastanjanja u Irskoj i pokrstili, a već su vikinška djeca druge generacije često bila nazvana keltskim imenima. Vikinzi su također od irskog stanovništva naučili umijeće oblikovanja i ukrašavanja fibula koje su uskoro postale vrlo popularne u vikinškim naseljima u Britaniji i Skandinaviji. Irci su zauzvrat od Vikinga naučili o novim tehnikama

¹⁵² Roesdahl, *The Vikings*.

¹⁵³ Doherty, „The Viking Impact upon Ireland,“ 32.

¹⁵⁴ Isto, 36.

obrade metala te izradi boljeg oružja.¹⁵⁵ Vikinzi su iz temelja promijenili irsku ekonomiju budući da potonji nisu imali gotovo nikakve trgovačke veze s ostatkom Europe te da nisu poznavali razmjenu za srebro. Ne može se reći da su Vikinzi zaslužni za cjelokupnu promjenu irskog društva u 9. i 10. stoljeću, no oni su zasigurno jedan od najvećih čimbenika koji su promjenu društva ubrzali. Slabiji su kraljevi izgubili većinu svoje moći, dok su nadkraljevi ojačali još više budući da su trgovali s Vikinzima te sudjelovali u trgovini robljem. Nezavisni su seljaci polako postajali kmetovi dužni svom gospodaru davati dio uroda. Vikinška ekonomija, koja se temeljila na pljačkanju i ubiranju danka od pokorenih stanovnika, u Irskoj se održala duže nego bilo gdje u Europi, za što je bila zaslužna nestabilna ravnoteža moći na otoku.¹⁵⁶

6.1 Dublin i vikinška naselja u Irskoj

Malo se zna o svakodnevnom životu vikinških naselja koja se nisu nalazila na obali. Unatoč nedostatku izvora, pokušat ću ukratko opisati vikinški Dublin, Limerick i Waterford. Mnogi su *longhportovi* napušteni nakon osnivanja, a čak je i Dublin opljačkan 902. Nakon te pljačke dio je stanovnika vjerojatno prešao Irsko more te se nastanio na otoku Manu, Hebridima te u sjeverozapadnoj Engleskoj. Tamo su nađene zakopane velike ostave kovanica koje potječu iz Dublina, a svjedoče o velikom bogatstvu koji su dublinski Vikinzi stekli pljačkom i trgovinom. Upravo su nakon progonstva iz Dublina vikinški vođe vjerojatno shvatili da nemaju dovoljno ljudstva da osvoje i nasele cijelu Irsku. Budući da su *longhportovi* imali obrambenu, a ne urbanu svrhu, također su promišljali o izgradnji većih urbanih centara kakve su iz prve ruke vidjeli u sjevernoj Engleskoj tijekom svog izgnanstva. Nakon što su se 914. ili 915. g. vratili u Irsku te ponovno zauzeli Dublin, 917. godine osnovali su uporišta u Waterfordu, Wexfordu, Corku i Limericku, no ovaj put s naglaskom na urbanizaciji i trgovini.¹⁵⁷ Slična naselja Vikinzi nisu osnivali ni na bilo kojem drugom osvojenom području na prostoru sjevernog Atlantika. Svi su vikinški gradovi u Irskoj bili izgrađeni na obalama te nisu bili usmjereni prema zaleđu već prema moru budući da su služili kao važne karike u trgovačkom lancu koji se protezao od naselja u zapadnoj Europi i britanskih otoka pa sve do vikinške domovine Skandinavije.¹⁵⁸ Dublin je kao najvažniji grad bio uključen u politiku

¹⁵⁵ Roesdahl, *The Vikings*.

¹⁵⁶ Isto.

¹⁵⁷ Fitzhugh i Ward, *Vikings: The North Atlantic Saga*, 134.

¹⁵⁸ Isto.

regije oko sjevernog dijela Irskog mora, uključujući i otok Man i Hebride uz škotsku obalu. O trgovinskoj moći Dublina svjedoči i činjenica da je od 997. grad imao i kovnicu novca koju je dao pokrenuti Sihtrik Svilenbradi po uzoru na one u Engleskoj.¹⁵⁹

Povijest Dublina može se podijeliti na dvije faze: prva je trajala od osnutka 841. pa sve do pljačke i izgnanstva Ivarrove dinastije 902. godine. Druga faza počinje povratkom dinastije 917. godine. Vikinzi su *longphort* izgradili na povišenom položaju južno od brze rijeke Liffey, u blizini mjesta na kojem je vjerojatno već postojalo keltsko naselje Dubhlinn.¹⁶⁰ Waterford, koji je osnovan u 10. stoljeću, izgrađen je na lako branjivom mjestu okruženom rijekom Suir te močvarama. Sam je naziv Waterford potekao od staronordijskih riječi koje su značile vjetroviti fjord. I ostali su vikinški gradovi u Irskoj, kao što su npr. Limerick i Wexford, izgrađeni na mjestu uz more gdje se manja rijeka ulijeva u veću. Može se zaključiti da su Vikinzi nastojali podići gradove na estuarijima velikih rijeka iz kojih se za kratko vrijeme moglo doći do bogatog zaleđa. Ovakav je način gradnje suprotan onome domaćeg stanovništva koje je gradilo velike samostane najčešće na mjestima gdje je tlo bilo najpogodnije za poljoprivredu ili na sjecištima puteva između kraljevstava.

U vikinškim su gradovima ulice slijedile geografiju terena, a često su postojale dvije glavne ulice u naselju. Takve su ulice u Dublinu i Waterfordu današnje ulice Peter i High Street. Postoji samo jedna istražena ulica iz vikinškog doba, a to je ulica Peter iz Waterforda, za koju su arheolozi izmjerili da je na najširem dijelu bila široka 3,6 metara te da je bila pokrivena manjim kamenjem te šljunkom.¹⁶¹ Posjedi su u gradovima ograđivani najčešće ogradama od šiblja koje je bilo zabijeno u hrpe otpada koji se često gomilao u dvorištima. Arheolozi su identificirali sedam različitih vrsta zgrada u vikinškim naseljima, od kojih je najčešća zgrada tipa jedan koja je pronađena svugdje osim u Limericku. Takve su zgrade imale prosječnu površinu od oko 40m². Kuće su često građene tako da njihovi zidovi služe kao granice između parcela. Te su parcele bile različitih veličina te su ovisile o relativnom položaju prema moru ili rijeci te glavnoj ulici, no parcele su tijekom cijelog vikinškog perioda Dublina ostale iste veličine.¹⁶² Veličina parcele nije nužno bila povezana s bogatstvom vlasnika, a kuće su na parceli često bile okrenute stražnjom stranom prema ulici.¹⁶³ Kuće je s

¹⁵⁹ Roesdahl, *The Vikings*.

¹⁶⁰ Patrick F. Wallace, „Ireland’s Viking Towns“ u *The Vikings in Ireland*, ur. Anne-Christine Larsen (Roskilde: The Viking Ship Museum, 2001.), 37.

¹⁶¹ Isto, 39.

¹⁶² Roesdahl, *The Vikings*.

¹⁶³ Wallace, „Ireland’s Viking Towns,“ 40.

ulicom povezivao puteljak širok oko 1,5 metara napravljen od položenih trupaca. Puteljci su u rijetkim slučajevima bili prekriveni šljunkom ili kamenčićima. Iz širine se ulica može zaključiti da su vikinški gradovi bili dovoljno veliki da kroz njih prolaze teretni konji i pješaci ili pak da prime manje sajmove. Najčešći tip kuća pronađen u Dublinu je jedinstven budući da takve kuće nisu pronađene ni u jednom drugom vikinškom naselju što nam govori da su vjerojatno bile izgrađene po uzoru na irsku gradnju.¹⁶⁴ Zanimljivo je da su te zgrade manje nego one pronađene u ostalim vikinškim naseljima na sjevernom Atlantiku, npr. Yorku, no s njima dijele neka obilježja, kao što su središnje ognjište i niske klupe uz zid. Takve su kuće često služile i kao obrtničke radionice u kojima su radili kovači, tesari ili kožari. Gotovo su sve zgrade bile pravokutnog oblika i zaobljenih uglova te izgrađene od pruća, a krov su iznutra podupirale drvene grede.¹⁶⁵ Najveće su zgrade bile dugačke 8,5 metara i široke oko 4,75 metara te su imale vrata na oba uža zida.¹⁶⁶ Činjenica da iskopavanjima u Dublinu nisu pronađene staje te istraživanje životinjskih kostiju pokazuje da se glavno mjesto za nabavu mesa nalazilo izvan grada.¹⁶⁷ Također, čini se da je u različitim dijelovima grada raspored zgrada na parceli bio drugačiji, primjerice parcele kožara u ulici High Street su bile velike, a zgrade manje, dok su u ulici Christchurch na parcelama građene veće zgrade koje su bile udaljene od ulice te su do njih vodili prilazi. Postojao je i dio Dublina koji je bio vrlo skučen budući da je oko ulica bilo izgrađeno mnogo manjih kuća jedna do druge.

Zbog relativno visokog stupnja organiziranosti parcela može se pretpostaviti da je kod Vikinga postojala osoba zadužena za urbanizaciju. Anali također govore u prilog tome budući da o pljački Dublina 944. godine govore: „uništenje Dublina i njegovih kuća, „kvartova“, brodova i ostalih građevina.“¹⁶⁸ Podaci koji opisuju opsadu Dublina 989. godine govore o porezu od jedne unce zlata na svaki *garrdha* u Dublinu. *Garrdha* je keltska riječ koja označava zemljište, a taj podatak je značajan budući da se iz njega može zaključiti da je na jednom zemljištu vjerojatno bila naseljena jedna obitelj ili porodica. Za kraj, o urbanizaciji Dublina može se još reći da je svaka grupa obrtnika živjela u posebnom dijelu grada. Prepostavlja se da su u ulici High street živjeli postolari, drvodjelje u ulici Fishamble te metalurzi u Christchurchu, dok su neki drugi zanatlije, vjerojatno brodograditelji, živjeli izvan gradskih utvrđenja.¹⁶⁹ Uz navedene su zanate u Dublinu vjerojatno postojali i bačvari i

¹⁶⁴ Roesdahl, *The Vikings*.

¹⁶⁵ Isto.

¹⁶⁶ Isto.

¹⁶⁷ Isto.

¹⁶⁸ Wallace, „Ireland’s Viking Towns,“ 41.

¹⁶⁹ Isto, 42.

postolari, a neki su obrtnici obrađivali plemenite metale, jantar te gagat, ukrasni poludragi kamen.¹⁷⁰ U Waterfordu su također pronađeni ostaci ograde koji ukazuju na podjelu na parcele. Tamo su pronađeni dokazi o postojanju čak 14 parcela uz glavnu ulicu koje su zajedno bile dugačke oko 90 metara. Limerick je jedini veći vikinški grad za koji još nema dokaza o podjeli na parcele, no unatoč tome može se pretpostaviti takva podjela budući da se u analima iz 960-ih spominju ulice.

Neki od proizvoda vikinških obrtnika, npr. kružne kopče karakteristične za Dublin, su pronađeni čak i na lokalitetu L'Anse aux Meadows u Sjevernoj Americi, što dokazuje da su Vikinzi iz Dublina održavali redovit kontakt s naseljima na sjevernom Atlantiku. Budući da je Dublin bio jedno od središta vikinške trgovine, u njemu je iskopano puno više predmeta nego u ostalim vikinškim naseljima, a najviše je onih s kraja 10. stoljeća.¹⁷¹ Pronađen je širok asortiman proizvoda koje su Vikinzi donijeli iz cijele Europe, npr. morževe kljove, jantar, posude od krede, fibule iz Skandinavije, mačevi i metal iz Engleske te čak i svila s Dalekog istoka.¹⁷² Dublin je bio središte trgovine robljem, a uz robove trgovci su iz Dublina odlazili noseći kože te tkanine.¹⁷³ Vikinzi su neke robove slali u Skandinaviju, neke su ostavljali u Irskoj da služe svojim gospodarima, no najčešći je izvor zarade bio prikupiti otkupninu od obitelji zarobljenih.¹⁷⁴ Unatoč vikinškim vladarima te populaciji, Dublin je krajem 10. stoljeća prestao biti isključivo nordijski grad te su obrtnici proizvodili proizvode koji su bili mješavina lokalnog i vikinškog stila kako bi privukli i keltsko stanovništvo.¹⁷⁵

Budući da su Vikinzi u Irskoj bili uljezi i pljačkaši, oni su svoje gradove morali utvrditi. Iskapanja su potvrdila da su bar Dublin, Limerick i Waterford imali barem nekakvu obranu, a upravo za Dublin postoji i najviše podataka. Grad je već u 10. stoljeću bio opasan zemljanim nasipom visine otprilike jedan metar oko kojega je u 11. stoljeću izgrađen još jedan nasip. Taj je drugi nasip bio i dodatno ojačan kamenom oplatom.¹⁷⁶ Zemljani su nasipi kasnije zamijenjeni kamenim zidom visokim 3,5 metra i širokim 1,5 metara. Waterford je imao slične obrambene strukture kao i Dublin, uz dodatak jarka dubine i širine oko 2,5 metra, a nasipima i jarkom je bio okružen i Limerick. Jedino za Wexford još uvijek nisu pronađeni nikakvi arheološki dokazi koji bi ukazivali na postojanje obrambenih bedema.

¹⁷⁰ Roesdahl, *The Vikings*.

¹⁷¹ Isto.

¹⁷² Isto.

¹⁷³ Isto.

¹⁷⁴ Knudson, „Raiders from the North,” 36.

¹⁷⁵ Isto.

¹⁷⁶ Wallace, „Ireland's Viking Towns,” 43.

Činjenica je da je vikinško obitavanje u Irskoj u 9. i 10. stoljeću drugačije od svih ostalih naselja u Europi budući da je fokus pretežito bio na razvoju urbanih središta. Unatoč usredotočenosti na priobalne gradove, iz današnjih se imena naselja u zaleđu takvih središta može iščitati da su i tamo Vikinzi imali velik utjecaj, jer je kontrola nad tim područjima bila ključna kako bi vikinški gradovi bili opskrbljeni resursima nužnim za nesmetano funkcioniranje. Populacija je tih naselja vjerojatno bila etnički raznolika budući da se domaće stanovništvo miješalo s nordijskim doseljenicima. Također, postoje dokazi o manjim priobalnim postajama koje su bile nužne za održavanje pomorskih veza između vikinških gradova. Ostaci su jedne takve postaje koja se nalazila na opasnom pomorskom putu između Limericka i Corca pronađeni na izoliranom otočiću Beginishu u okrugu Kerry.¹⁷⁷

¹⁷⁷ Fitzhugh i Ward, *Vikings: The North Atlantic Saga*, 136.

7. Zaključak

Iako su Vikinzi u suvremenim prikazima (ekranizacija, beletristika, popularna kultura) uglavnom prikazani kao pljačkaši koji su pokoravali sve pred sobom te neustrašivi i snažni ratnici, potrebno je razdvojiti segment osvajanja od svih ostalih segmenata vikinške kulture. Vikinška su osvajanja važan dio njihove povijesti, ali njihovi su vojni uspjesi u Irskoj bili kratkoročne prirode. Većina Vikinga nije bila povezana s ratnim osvajanjima, nego se bavila svakodnevnim poslovima koji su bili nužni za očuvanje i napredak zajednice. Popularizacija vikinških osvajanja u potpunosti je istisnula važnost svih drugih doprinosa koje su ostavili u vrijeme svojega življenja. Prvi značajan doprinos današnjoj povijesti svakako je cijela vikinška, odnosno nordijska mitologija, uključujući i religiju. S obzirom na to da su Vikinzi na početku svojih osvajanja u Irskoj ponajviše pljačkali crkve, možemo zaključiti da su i u kršćanskoj Irskoj živjeli u skladu sa staronordijskom vjerovanjima, odnosno da u to vrijeme među njima još nije došlo do ideje življenja prema kršćanskom svjetonazoru. Iako Vikinzi nisu pljačkali crkve zato što su mrzili kršćane, nego zato što su u crkvama bili skupocjeni i vrijedni predmeti, kršćanstvo nisu smatrali vrijednim poštovanja. Tek pri kraju osvajanja, dio Vikinga prelazi na kršćanstvo.

Vikinzi su bili poznati kao sposobni i proračunati trgovci o čemu nam danas svjedoče mnogi predmeti koje su prenosili s jednog mjesta na drugo. Različiti predmeti koji su pronađeni u Irskoj potječu iz mjesta s kojih su Vikinzi dolazili ili iz prethodno osvojenih područja. Bili su i vrsni graditelji pa su danas zanimljivi ostaci njihovih kuća. Osim toga, uvelike su utjecali na cjelokupnu kulturu današnje Irske. U Irsku su donosili umjetnički izrađene predmete od svile, bjelokosti i metala koji su postali uzor za kasnija umjetnička ostvarenja. Naposljetku, zanimljivo je usporediti doživljaj Vikinga prije i nakon istraživanja vezanih za povijest vikinških osvajanja. Percepcija Vikinga kao snažnih i neumoljivih osvajača zamijenjena je shvaćanjem da su Vikinzi bili sposobni, odlučni i svestrani ljudi čiji je život u današnjoj široj javnosti u potpunosti pogrešno shvaćen.

Popis literature

1. Brandt, Miroslav. *Srednjovjekovno doba povijesnog razvitka*. Zagreb: Školska knjiga, 1995.
2. Doherty, Charles. „The Viking Impact upon Ireland.“ u *The Vikings in Ireland*, uredila Anne-Christine Larsen, 29-37. Roskilde: The Viking Ship Museum, 2001.
3. Downham, Clare. „Irish chronicles as a source for rivalry between vikings, A.D. 795–1014,“ u *No Horns on their Helmets? Essays on the Insular Viking-Age*, uredio David N. Dumville, 75-91. Aberdeen: The Centre for Anglo-Saxon Studies, 2013.
4. Downham, Clare „The historical importance of Viking-Age Waterford“ u *No Horns on their Helmets? Essays on the Insular Viking-Age*, uredio David N. Dumville, 129-157. Aberdeen: The Centre for Anglo-Saxon Studies, 2013.
5. Downham, Clare. *Viking Kings of Britain and Ireland The Dynasty of Ívarr to A.D. 1014*. Edinburgh: Dunedin Academic Press Ltd, 2007.
6. Fitzhugh, William W. i Elisabeth I. Ward. *Vikings: The North Atlantic Saga*. Washington: Smithsonian Institution Press, 2000.
7. Holman, Katherine. *The Northern Conquest: Vikings in Britain and Ireland*. Oxford: Signal Books Limited, 2007. (.epub, bez paginacije).
8. Knudson, Athena Taylor. „Raiders from the North: Irish Enslavement during the Viking Age,“ završni rad, University of Colorado, 2016.
9. Moody, Theodore W. i Francis X. Martin. *Povijest Irske*. Zagreb: Grapa, 2003.
10. Ó Corráin, Donnchadh. „Vikings in Ireland and Scotland in the Ninth Century.“ *Peritia* 12, (1998.): 296–339. <https://doi.org/10.1484/J.Peri.3.334>
11. Ó Corráin, Donnchadh. „The Vikings in Ireland.“ u *The Vikings in Ireland*, uredila Anne-Christine Larsen, 17-29. Roskilde: The Viking Ship Museum, 2001.
12. Ó Corráin, Donnchadh. „The Vikings & Ireland“, preuzeto s <https://celt.ucc.ie/General%20Vikings%20in%20Ireland.pdf>
13. Roesdahl, Else. *The Vikings*. London: Penguin Group, 1998. (.epub, bez paginacije).
14. Sheehan, John. „The longphort in Viking-age Ireland.“ *Acta Archaeologica* 79, (2008): 282-295. <https://doi.org/10.1111/j.1600-0390.2008.00120.x>
15. Wallace, Patrick F. „Ireland’s Viking Towns,“ u *The Vikings in Ireland*, uredila Anne-Christine Larsen, 37-51. Roskilde: The Viking Ship Museum, 2001.
16. Wernick, Robert. *The Vikings: Conquering England, France, and Ireland*. New Word City, Inc., 2014. (.epub, bez paginacije).